

МЦПД

Міжнародний
Центр
Перспективних
Досліджень

вул. Інститутська, 17/5, офіс 15, Київ, Україна, 01021
Тел.: +38 (044) 253-52-29
www.icps.com.ua | office@icps.com.ua

INSIDE UKRAINE

Листопад 15
2017/ #73

ЗМІСТ

ДЕРЖАВНІ РІШЕННЯ	1
ЯК ПОВЕРНУТИ БЕЗПЕКУ НА ВУЛИЦІ УКРАЇНСЬКИХ МІСТ.....	1
МІЖНАРОДНИЙ СКАНДАЛ НАВКОЛО ЗАКОНУ ПРО ОСВІТУ	6
ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ	9
МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА НБУ: ШЛЯХ ДО ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ЧИ ДО СТАГНАЦІЇ?	9
ПОЛІТИЧНА КОНКУРЕНЦІЯ	12
ПРОТЕСТИ ПІД ВЕРХОВНОЮ РАДОЮ: ЕВОЛЮЦІЯ ТА ПРОГНОЗ	12

ДЕРЖАВНІ РІШЕННЯ

ЯК ПОВЕРНУТИ БЕЗПЕКУ НА ВУЛИЦІ УКРАЇНСЬКИХ МІСТ

За останні роки в Україні значно погіршилась безпекова ситуація не лише на Донбасі, але й у Києві та регіонах, що є віддаленими від зони конфлікту на сотні кілометрів. Інформація про теракти, замовні вбивства і кримінальні сутички чи не щодня з'являється у стрічці новин, а правоохоронні органи до цього часу не в стані розслідувати і покарати організаторів та виконавців найбільш резонансних справ. Погіршення безпекової ситуації зумовлене такими причинами як війна на Донбасі, диверсійна діяльність, активізація злочинних кримінальних груп, діяльність воєнізованих формувань невідконтрольних державі, зростання незаконного обігу зброї, погіршення соціально-економічної ситуації в країні та посилення радикалізму в суспільстві тощо. Потрібні термінові системні дії з боку держави для покращення безпекової ситуації, оскільки їх відсутність матиме серйозні негативні політичні, економічні, соціальні та іміджеві наслідки.

Вибухи автомобілів та замовні вбивства стали частиною українського сьогодення. Як приклад можна взяти короткий період в кінці жовтня – на початку листопада ц.р. 28 жовтня здійснено теракт біля ТК Еспресо, у результаті якого двоє осіб загинули, а народного депутата України І. Мосійчука було поранено. 30 жовтня під Києвом відбувся черговий напад на подружжя учасників бойових дій на Донбасі А. Окуєву та А. Осмаєва, у результаті чого одна особи загинула, а інша отримала поранення. 2 листопада в Сєвєродонецьку було вбито главу місцевої фракції БПП С. Самарського. У той же день в Києві було заміновано приміщення, де мали відбутися урочистості за участю численної групи осіб. Увечері 3 листопада в Києві затримано чоловіка з гранатою, а пізно ввечері в центрі Києва стався вибух саморобного пристрою. У кінці дня 4 листопада було побито американського дипломата, другого секретаря Посольства США в Україні, Омара Карденті, а 5 листопада, в центрі Харкова невідомі злочинці розстріляли із автоматичної зброї бізнесмена

Е. Аксельрода. Не можна також ігнорувати і зростання етнічної злочинності, адже наразі спостерігається збільшення кількості етнічних злочинних угруповань з інших республік колишнього радянського союзу, які активно створюють осередки в Україні.

Вибухи на вулицях та замовні вбивства стали частиною українського сьогодення

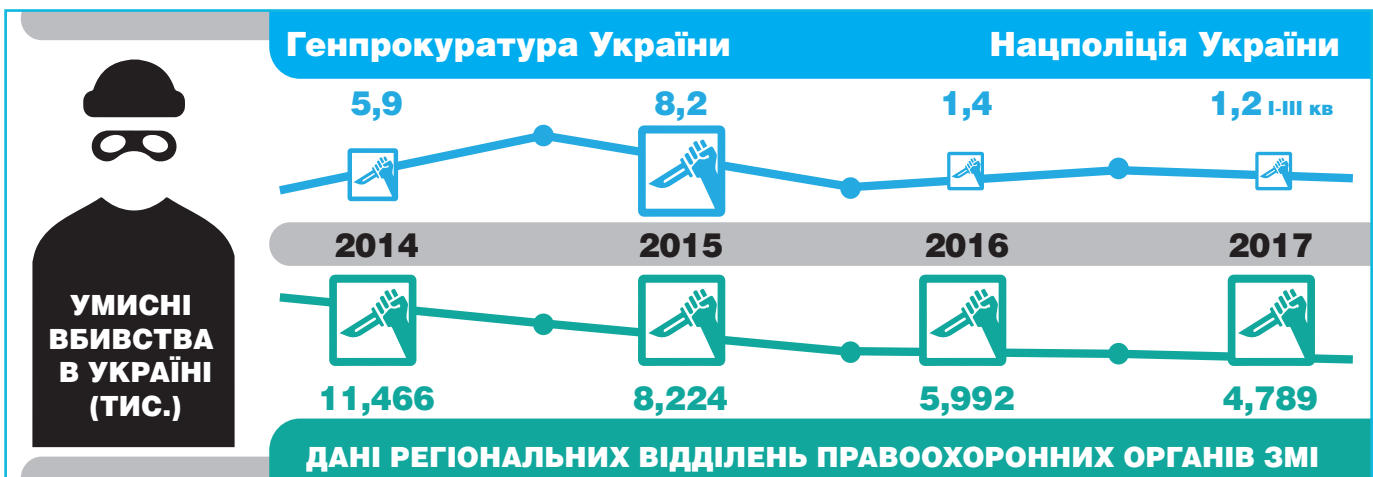
Хоча статистика правоохоронних органів свідчить про зниження кількості умисних вбивств (за даними Генпрокуратури України у 2014 р. було вчинено 5,9 тис. умисних вбивств, у 2015 р.– 8,2 тис., у 2016 р., за даними Нацполіції – 1,4 тис., за перших 9 місяців 2017 р.– 1,2 тис.), але у жителів Києва та інших міст і сіл країни протилежне враження щодо безпекової ситуації. Тим більше, що у [ЗМІ](#) регулярно з'являються інші дані щодо кількості умисних вбивств на основі даних регіональних відділень правоохоронних органів, які інакше характеризують безпекову ситуацію в країні: в 2014 р.– 11466 умисних

вбивств, в 2015 р.– 8224 вбивств, в 2016 р.– 5992 вбивств, в 2017 р.– 4789 вбивств.

У будь-якому випадку вулиці української столиці та інших міст перестали бути безпечними для політиків, бізнесменів, журналістів, простих громадян. Така ситуація зумовлена комплексом причин, серед яких слід відзначити наступні:

Вулиці української столиці перестали бути безпечними для політиків, бізнесменів, журналістів, простих громадян

1. Зниження рівня професіоналізму правоохоронних органів, невисока ефективність реформованої поліції та нереформованої Генпрокуратури, використання правоохоронних органів та спецслужб не для боротьби з злочинністю чи тероризмом. З боку українського та іноземного бізнесу та інвесторів, а останнім часом і з боку громадських організацій чи антикорупційних активістів звучать прямі звинувачення правоохоронців у прямому втручанні у їх діяльність. Замість боротьби зі злочинністю спостерігається боротьба з інакомислячими чи втручання в економічну або підприємницьку діяльність. Свідченням недостатнього рівня професіоналізму правоохоронних органів є те, що до цього часу так і не розслідувано та не покарано організаторів та виконавців вбивства публіциста Олесь Бузини, журналістів В'ячеслава Веремія і Павла Шеремета, офіцерів спецслужб Максима Шаповала, Івана Мамчура та Олександра Хараберюша, мерів міст Кременчуг і Старобільськ, депутатів міс-

цевого рівня (мм. Дубно, Миколаїв, Одеса, Северодонецьк, Черкаси), вбивств на міжрелігійному ґрунті (загибелі кількох єврейських рабинів в Житомирі та Львові) та через міжнаціональну ворожнечу (арабські студенти в Одесі і Харкові). Слід окремо також відзначити недосконалість законодавства у сфері міжвідомчої взаємодії правоохоронних органів у боротьбі з організованою злочинністю, а також триваючі процеси створення або реформування суб'єктів, що беруть участь у протидії організованій злочинності.

2. Війна на Донбасі, поширення зброї з зони конфлікту на територію всієї країни. Офіційно станом на початок цього року громадяни України володіли більше ніж 909 тисяч одиницями зареєстрованої зброї, однак, за даними Української асоціації власників зброї, вже до початку АТО в обігу перебувало біля 2.5 млн. одиниць незареєстрованої вогнепальної зброї. Станом на 2017 рік, за даними асоціації, кількість лише легкої вогнепальної стрілецької зброї в Україні становить більше 5 мільйонів одиниць. Ціни на озброєння значно впали, а можливості його придбання – зросли. Попри наявність такої величезної кількості неконтрольованої зброї до цього часу так і не проведено кампанії пошуку та вилучення поліцією незаконних озброєнь. Кампанії з добровільної здачі зброї охоплюють тільки законослухняних громадян, жодних інноваційних спроб взяти під контроль обіг чи збереження нелегальної зброї не здійснювалося. Відсутність реальних дій щодо припинення незаконного обігу зброї може призвести до створення в Україні контрабандного ринку для озброєння злочинних елементів і терористичних організацій країн регіону та континенту, як це було в колишній Югославії.

Кількість нелегальної легкої вогнепальної стрілецької зброї в Україні наразі становить більше 5 мільйонів одиниць

3. Диверсійна діяльність. З боку офіційних кіл стало вже буденною практикою звинувачувати РФ у більшості злочинів, які мають суспільний резонанс. Безперечно, РФ

веде активну діяльність щодо дестабілізації ситуації в Україні, але не слід ігнорувати інші причини погіршення безпекової ситуації, а сама ж диверсійна діяльність іноземних держав мала би лише стимулювати превентивну роботу правоохоронних органів, а не виправдовувати здійснені теракти. Правоохоронні органи і спецслужби зобов'язані упереджувати подібну діяльність. На сьогодні в Україні відсутня єдина надійна антитерористична система, яка повинна проводити превентивну боротьбу з тероризмом. Саме тому відбуваються не прямі зіткнення силових структур з терористами та арешти потенційних терористів, а розслідування за наслідкам терактів.

Сьогодні в Україні відсутня єдина надійна антитерористична система, яка повинна проводити превентивну боротьбу з тероризмом

4. Наявність низки воєнізованих формувань, які слабо або взагалі не керуються державою. Подібні формування, насамперед добровільчі батальйони, були певним феноменом на початку конфлікту на Донбасі, який допоміг зупинити агресію, але на сьогодні такі утворення в основному зосередилися в Києві та великих містах, часто беруть участь у рейдерських атаках, організації силових чи провокаційних акцій у інтересах спонсорів їх діяльності. Лише об'єднання "Національний корпус" говорить про те, що може організувати для своїх заходів до 10 тисяч добре вмотивованих та підготовлених членів. Чисельними є й інші організації. Окремо

слід відзначити також мережу "охоронних", детективних та інших приватних безпекових структур. На сьогодні відповідні ліцензії щодо охоронної діяльності мають більше 5 тисяч приватних організацій, які слабо або взагалі не контролюються державою і часто використовуються не лише для забезпечення охорони приміщень чи перевезень цінностей, але і для здійснення протиправних дій.

5. Посилення у суспільстві атмосфери нетерпимості, агресії, радикалізму разом із подальшим ускладненням соціально-економічного стану є іншою важливою системною проблемою у цьому відношенні. Девальвація національної валюти, високий рівень тіньової економіки, значний рівень безробіття, а також низький розмір мінімальної та середньомісячної номінальної заробітної плати створюють сприятливе тло для погіршення безпекової ситуації. Мають місце прояви агресії на основі політичних, релігійних, етичних поглядів, агресія щодо представників меншин, наприклад ЛГБТ, часто сприймається як норма, аніж протиправне діяння. Державні органи на сьогодні не демонструють наявності у них стратегії та тактики боротьби з радикалізмом та нетерпимістю, а зусиль громадського сектору недостатньо.

Погіршення безпекової ситуації має низку прямих і непрямих негативних наслідків.

По-перше, поглиблюється недовіра суспільства до силових і державних структур, посилюються міграційні настрої чи навпаки – зміцнюється роль недержавних воєнізо-

ваних структур як також, що можуть забезпечити безпеку, чи ж громадяни самі беруть на себе функції самозахисту, у тому числі з використанням нелегального озброєння. З урахуванням величезної кількості незаконної вогнепальної зброї це може сприяти швидкій мілітаризації суспільства з метою захисту свого життя, безпеки та власності. Це також вестиме і до послаблення демократичних інституцій, верховенства права, європейської політичної культури.

По-друге, це зменшує туристичну та інвестиційну привабливість України. Іноземні інвестори та туристи намагатимуться уникати України на користь більш спокійних сусідніх країн через страх за свою безпеку чи відсутність гарантій власності.

По-третє, безсилля правоохоронних органів може призвести до «ерозії» держави як єдиної інституції, уповноваженої на використання насилля у суспільстві, що вестиме до посилення іміджу України як слабкої держави чи держави-невдахи. На сьогодні, слабка державна спроможність силового апарату є одним з головних показників, які тримають Україну всередині «Індексу слабких держав» (Fragile State Index) по сусідству з Тунісом і Габоном.

Безсилля правоохоронних органів може призвести до «ерозії» державного апарату із загрозою перетворення України на «failed state»

По-четверте, стрімке зниження рівня безпеки всередині України може призвести до призупинення безвізового режиму з ЄС. Безвізовий режим є одним з небагатьох добре відчутних досягнень України за останні роки. Однак якщо правоохоронні органи України будуть неспроможні дати адекватну відповідь на «розквіт» злочинності в Україні, Європейська Комісія з подачі кількох країн ЄС може ініціювати такі тимчасові заходи з безпекових міркувань.

Можна відзначити і низку інших негативних наслідків погіршення безпекової ситуації. Але і перерахованого вище достатньо, щоб підсумувати: потрібні термінові кроки з метою

покращення безпекової ситуації. Зокрема, можна запропонувати наступні ідеї:

1. Активізація системних реформ у правоохоронній сфері. Насамперед реформа ГПУ, зокрема обмеження її компетенції представлення інтересів держави у суді та значне скорочення її чисельності, заборона ГПУ втручатись у роботу бізнесу. Інше завдання – реформа спецслужб насамперед СБУ та запровадження ефективного парламентського та громадського контролю. Необхідне повне усунення правоохоронних органів від втручання у бізнес та концентрація на боротьбі зі злочинністю.
2. Деполітизація правоохоронних органів, виведення їх з під впливу політичних партій та окремих політиків шляхом вироблення комплексних змін політичної системи та вироблення оптимальної системи стримувань і противаг.
3. Покращення координації між правоохоронними органами, зокрема необхідність створення єдиного антитерористичного центру на базі СБУ, МВС та Міноборони. Потрібна розробка нової інструкції про комплексну взаємодію правоохоронних органів у сфері боротьби з організованою злочинністю та тероризмом з урахуванням сучасної оперативної обстановки, що склалась в державі, викликів і загроз сучасності.
4. Підвищення ефективності роботи правоохоронних органів, залучення якісних кадрів та використання кращого міжнародного досвіду. Подібні виклики вже поставали перед іншими країнами Європи і світу і вже зараз можна достатньо швидко виокремити кращі приклади дій правоохоронних органів інших країн з метою покращення безпекової ситуації. Цікавим, наприклад, є досвід роззброєння воєнізованих угруповань та викупу нелегального озброєння на території балканських країн. З допомогою чітких правил гри, загрози серйозного покарання та фінансових стимулів можна достатньо швидко радикально зменшити кількість незаконної

зброї у руках у населення. Цікавим є досвід США, Ізраїлю, Франції, Великої Британії та інших країн щодо координації антитерористичної діяльності, виявлення потенційних терористів та запобігання проявам терору.

Україна повинна використовувати кращий світовий досвід боротьби з тероризмом

5. Посилення контролю над нелегальним обігом зброї. Потрібна ревізія вогнепальної зброї у населення, пошук та вилучення незаконного озброєння, у тому числі і викуп зброї.
6. Виключно важливим є посилення превентивної роботи, у тому числі щодо виявлення потенційних терористів в кримінальному середовищі. Приведення у відповідність до законодавства діяльність напіввоєнізованих угруповань, унормування та контроль за діяльністю охоронних структур.
7. Викорінення соціального підґрунтя злочинності, що потребуватиме комплексного підходу до вирішення проблеми. Рівень злочинності обернено пропорційний до рівня життя. Як наслідок, позитивні соціально-економічні перетворення можуть зменшити стимули для громадян з девіантною поведінкою до задіяння в злочинній діяльності.
8. Запровадження державних програм підтримки толерантності, терпимості та взаємоповаги в українському суспільстві, у тому числі спільно із іноземними партнерами та донорами.

Якщо у терміновому порядку не будуть здійсненні відповідні дії, то рівень безпеки в Україні може опинитись на загрозовому рівні, коли держава фактично буде не в змозі задовольняти базові потреби суспільства, що неминуче матиме наслідком руйнацію державності. Остаточна зневіра в державних інституціях призведе до посилення міграційних процесів та інших негативних соціальних наслідків, а також зменшення рівня економічної активності та подальшої політичної деградації суспільства.

МІЖНАРОДНИЙ СКАНДАЛ НАВКОЛО ЗАКОНУ ПРО ОСВІТУ

Закон України «Про освіту» став предметом міжнародного скандалу через статтю, яка збільшує використання української мови в освітньому процесі. Мовна норма формально не суперечить європейським конвенціям із захисту національних меншин, однак була прийнята без дотримання низки європейських демократичних традицій. Мовне питання призвело до погіршення відносин Києва з сусідніми державами, насамперед Угорщиною та Румунією, внаслідок чого Україна ризикує втратити значну підтримку Заходу у важливих сферах. Поліпшення відносин з сусідніми державами буде залежати від готовності українського керівництва до діалогу з національними меншинами, експертними колами, лідерами відповідних країн, а також врахування рекомендацій Венеціанської комісії щодо закону про освіту.

5 вересня 2017 р. Верховна Рада України прийняла новий закон «Про освіту», який був підписаний Президентом України 25 вересня 2017 р. Цей закон покликаний реформувати систему освіти в Україні, в тому числі, шляхом більшої інтеграції національних меншин в освітній процес. У ст. 7 цього закону зазначено, що «мовою освітнього процесу в закладах освіти є державна мова». Водночас «особам, які належать до національних меншин України, гарантується право на навчання в комунальних закладах освіти для здобуття дошкільної та початкової освіти, поряд із державною мовою, мовою відповідної національної меншини».

Закон про освіту переводить навчання в державних і комунальних закладах освіти на українську мову

Попередній закон про освіту регулював це питання із посиланням на Закон України «Про засади державної мовної політики» (відомий як «закон Колесніченка-Ківалова»). Ст. 20 скандального закону визначає, що «вільний вибір мови навчання є невід'ємним правом громадян України ... за умови обов'язкового вивчення державної мови в обсязі, достатньому для інтеграції в українське суспільство», а також гарантує громадян України «право отримання освіти державною мовою і регіональними мовами або мовами меншин» у державних і комунальних навчальних закладах на всіх рівнях.

Таким чином, новий закон про освіту передбачає збільшення частки державної (української) мови в освітньому процесі. Діти, які належать до національних меншин, будуть отримувати дошкільну та початкову освіту мовою нацменшини, паралельно вивчаючи державну мову. З 5-го класу вони будуть навчатися державною мовою, а мовами нацменшин можуть вивчати окремі дисципліни.

З формально-правової точки зору, новий закон про освіту, включно зі ст. 7, відповідає нормам міжнародного права. Рамкова конвенція про захист національних меншин 1995 р. та Європейська хартія регіональних мов або мов меншин 1992 р. є доволі гнучкими документами у мовному питанні.

Відповідно до ст. 14 Рамкової конвенції про захист національних меншин, «сторони намагаються забезпечити, по можливості та в рамках своїх освітніх систем, особам, які належать до цих [національних] меншин, належні умови для викладання мови відповідної меншини або для навчання цією мовою» в місцях компактного проживання цих меншин «без шкоди для вивчення офіційної мови або викладання цією мовою». Ст. 8 Європейської хартії регіональних мов або мов меншин зобов'язує Україну передбачити можливість надання освіти на всіх рівнях або суттєвої частини освіти на всіх рівнях відповідними мовами. Водночас деякі держави можуть поставити питання, чи може викладання окремих дисциплін вважатися «суттєвою частиною освіти».

Закон про освіту не суперечить нормам міжнародного права

Однак більш важливими є внутрішньополітичні та процедурні питання, які перетворили закон про освіту в предмет міжнародних дискусій. По-перше, ст. 7 закону про освіту була прийнята без суспільного обговорення, зокрема, без консультацій з національними меншинами України. По-друге, текст закону, включно з суперечливою ст. 7, не був направлений до Європейської комісії за демократію через право (Венеціанської комісії) перед прийняттям у парламенті. Крім того, виникає питання щодо відповідності ст. 7 нового закону про освіту іншому скандальному закону – «закону Колесніченка-Ківалова» – у частині, що стосується використання регіональних мов.

Мовне питання у законі про освіту не було узгоджено з національними меншинами України

Низка держав висловили протест проти ст. 7 закону, вбачаючи в ній обмеження прав національних меншин. Так, керівництво Болгарії, Греції, Польщі, Росії та Молдови висловили занепокоєння з приводу прав відповідних меншин.

Закон про освіту став приводом для погіршення відносин України з окремими держа-

вами на тлі накопичених протиріч. Так, президент Румунії Клаус Йоханніс скасував запланований на жовтень 2017 р. візит до України. Однак найжорсткіше відреагувала Угорщина. Міністр закордонних справ Угорщини Петер Сійярто зробив низку різких заяв в бік України, зокрема, про неприпустимість того, що «Україна позбавила угорців їх права навчатися рідною мовою в школах та університетах», пригрозив переглядом Угоди про асоціацію між Україною та ЄС і блокуванням подальшого зближення України з ЄС та навіть відмовився зустрічатися з українським візаві Павлом Клімкінім під час візиту на Закарпаття.

Подібні рішення стають приводом для погіршення відносин України з важливими партнерами

З ініціативи Угорщина та Румунії 12 жовтня 2017 р. Парламентська Асамблея Ради Європи (ПАРЄ) ухвалила резолюцію «Новий український закон про освіту: основна перешкода для викладання рідних мов національ-

них меншин», яка містить низку негативних сигналів для України. По-перше, ПАРЕ висловлює жаль у зв'язку з тим, що не проводилися консультації із представниками національних меншин України щодо ст. 7 закону. По-друге, ПАРЕ невдоволена тим, що українська влада не направила текст закону про освіту до Венеціанської комісії до прийняття ВРУ. По-третє, в резолюції зазначено, що «новий закон призводить до значного скорочення прав, раніше узаконених за «національними меншинами» щодо їхньої власної мови освіти».

Закон про освіту отримав здебільшого негативну політичну оцінку в ПАРЕ

Тим не менш, дана резолюція має також і позитивні положення для України. Зокрема, ПАРЕ визнає, що «знання державної мови будь-якої країни є чинником соціальної згуртованості та інтеграції, і держави мають право сприяти вивченню державної мови і просити, щоб вона була мовою навчання для всіх». Крім того, ПАРЕ «рекомендує владі сусідніх країн, які законно закликають до захисту своїх меншин, проявити готовність запропонувати українським громадам, які проживають у відповідних країнах, угоди, аналогічні тим, на яких вони наполягають для своїх власних меншин».

Зрештою, ПАРЕ рекомендує Україні вивчити передову практику в європейських державах та повністю виконати висновки Венеціанської комісії.

Україна зазнала негативної політичної реакції міжнародної спільноти в силу недостатнього професіоналізму органів державної влади та слабе становище держави на міжнародній арені. В умовах російської агресії, слабкої економіки та низької спроможності органів державної влади Україна в значній мірі залежить від політичної та фінансової підтримки Заходу, в тому числі сусідніх держав. Такі необережні кроки у внутрішній політиці як мовна норма у законі про освіту чи чутливі питання історичної пам'яті призводять до по-

гіршення відносин України з партнерськими та добросусідськими державами. Погрози Угорщини свідчать, що Україна ризикує втраченою підтримкою важливих партнерів у підтримці санкцій проти Росії, у сприянні реформам та на шляху зближення з ЄС і НАТО.

Таким чином, мовне питання стало черговим прикладом того, як чутливі державні рішення, прийняті в непрозорий спосіб, провокують кризу у відносинах України з міжнародними партнерами. З урахуванням нинішнього становища України, Києву необхідно вжити низку невідкладних заходів для відновлення довіри та партнерських стосунків з сусідніми країнами. По-перше, профільним органам державної влади необхідно провести консультації з національними меншинами щодо ст. 7 закону про освіту, а також активніше залучати експертне коло та громадськість до обговорення чутливих законів, які можуть мати міжнародні наслідки, перед їх прийняттям. По-друге, Україні необхідно детально ознайомитися з рішенням Венеціанської комісії, яке буде прийнято до 10 грудня 2017 р., та внести відповідні поправки до закону про освіту в залежності від висновків та рекомендацій цього дорадчого органу. По-третє, Україні слід перейти до прагматичних відносин з сусідніми державами, зосередившись на сферах, які становлять спільний інтерес: регіональна безпека, транскордонне співробітництво, енергетична співпраця, транспортна інфраструктура тощо. По-четверте, Україні слід запропонувати вирішувати питання національних меншин з сусідніми державами на обопільній основі, як це рекомендує ст. 18 Рамкової конвенції про захист національних меншин.

Україні слід виносити на громадське обговорення важливі державні рішення

Найголовніше, Києву слід утримуватися від використання питань мови, історії чи інших чутливих тем у внутрішньополітичних цілях. Інакше закон про освіту буде не останнім скандалом у відносинах України з сусідніми державами.

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ

МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА НБУ: ШЛЯХ ДО ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ЧИ ДО СТАГНАЦІЇ?

Національний банк України з 27 жовтня 2017 року підвищив облікову ставку з 12,5% до 13,5% річних вперше за два роки з моменту переходу на режим інфляційного таргетування у 2016 році. Таким чином, НБУ намагається домогтися уповільнення інфляції і виконати свою основну функцію забезпечення стабільності грошової одиниці. З іншого боку це створює ризики зниження ділової активності в країні та може негативно вплинути на її подальший економічний розвиток.

Загальна ситуація

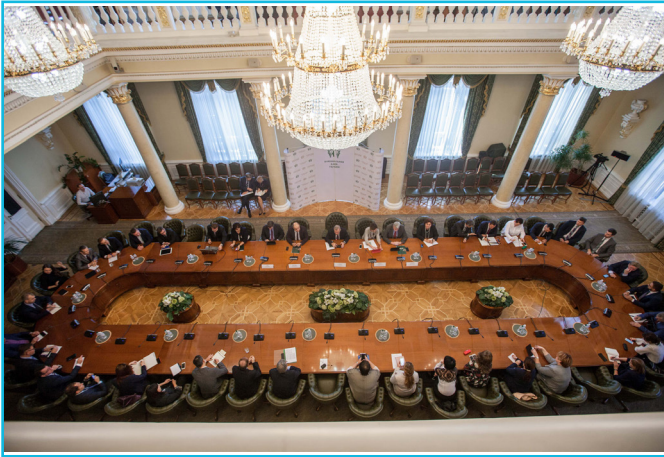
Рішення НБУ підвищити облікову ставку було несподіваним для ринку, адже воно впливає

на рух капіталу і балансування платіжних зобов'язань, а також на коригування курсу грошової одиниці України до іноземних валют. Така подія вимагає також правильного планування бюджету на 2018 рік, який ще не прийнятий українським парламентом і який наразі буде активно розглядатися місією МВФ, що прибула до Києва 9 листопада.

НБУ пояснює своє рішення тим, що крива споживчої інфляції у вересні була вище траєкторії прогнозу. Якщо в 2016 році причиною зростання цін був сектор ЖКГ, то у цьому році інфляцію викликало подорожчання продовольчих товарів. До того ж, як зазначається у доповіді НБУ, девальваційний тиск на гривню на валютному ринку був викликаний зростанням попиту на іноземну валюту з боку підприємств паливно-енергетичного комплексу, автотрейдерів і фармацевтичної галузі.

НБУ пояснює підвищення облікової ставки необхідністю стримувати інфляцію

Згідно НБУ, до кінця цього року інфляція складе 12,2% замість 9,1%. В кінці 2018 її показник складе 7,3%, а не 6%, як передбачалося у попередньому прогнозі. На 2019 регулятор залишив прогноз інфляції на рівні 5%. При цьому, НБУ оцінює зростання ВВП України в 2017 році на 2,2%, а в 2018 і 2019 роках зростання ВВП прискориться до 3,2% і 3,5% відповідно.

«Така політика буде сприяти зниженню інфляції і наближенню до цільових показників у 2018 році», – йдеться у заяві НБУ.

Наслідки рішення НБУ

Підвищення облікової ставки буде впливати у першу чергу на банківський сектор. Згідно зі статистикою НБУ, у кінці 2017 року українські банки збільшують обсяг кредитування. Зростання у 3-му кварталі склало майже 5%, або 20 мільярдів гривень. Дане збільшення було пов'язано з наданням «коротких» кредитів стратегічним підприємствам і компаніям з іноземними інвестиціями. Також, на 9,5% або на 8 мільярдів гривень зросла кількість споживчих кредитів.

Стосовно депозитів, в НБУ підраховали, що їх обсяг в українських банках в жовтні виріс на 0,3% у гривні й скоротився на 1,8% у валюті. При цьому, ставки по валютних депозитах і закладами у національній валюті найнижчі за останні 6 років. Тому процентні ставки на міжбанківському ринку можуть оперативно відреагувати на зміну облікової ставки.

Національний банк вважає, що його рішення значно не вплине на банківський сектор

Таким чином, центральний банк вплинув на майбутні процентні ставки комерційних банків. З однієї сторони, підвищення облікової ставки може стимулювати приплив заощаджень в банківський сектор. З іншої сторони, підвищення облікової ставки і як результат подальше підвищення процентних ставок банками вимагатиме від них більшого ступеня адаптації, щоб забезпечити необхідний рівень фінансового левериджу.

НБУ зі свого боку вважає, що його рішення не вплине на довгострокову тенденцію до зниження процентних ставок, але може викликати підвищення вартості короткострокового фондування.

Щодо економічної активності, то попередні дії НБУ допомогли забезпечити макрофінансову стабільність, яка стала основою відновлення української економіки. Але теперішнє підвищення процентної ставки може привести до зниження ділової активності й може стримувати споживчий попит. Це може негативно вплинути на подальший економічний розвиток України.

Зниження ділової активності в країні може стати наслідком неправильної політики НБУ

Додаткові ризики до майбутніх перспектив також привносять наступні фактори:

- стимулювання інфляції у зв'язку з підвищенням мінімальних зарплат, перерахунку пенсій та особливостями медичної та освітньої реформ;

- скасування державного регулювання цін на продукти харчування;
- невизначеність щодо плану державних фінансів на 2018 рік;
- боргові зобов'язання: протягом 2018–2021 років щорічні виплати по погашенню боргів в іноземній валюті будуть перевищувати 7 млрд. доларів;
- затягування реформ та ризик призупинення співпраці з МВФ.

Існують додаткові ризики економічному зростанню України

Можливі сценарії

Рішення НБУ може мати такі перспективи:

- **Негативні:** дії НБУ можуть виявитися недостатніми для досягнення інфляційних цілей і у 2018 році інфляція виявиться більшою, ніж запланована. Також, рішення НБУ можуть привести до низьких темпів економічного зростання та ослаблення національної валюти.
- **Позитивні:** інфляція сповільниться і наблизиться до цільових значень 3-го кварталу 2018 року. При цьому, цільові показники економічного зростання не будуть менше закладених в бюджет на 2018 рік.

Облікову ставку слід сприймати як показник стану розвитку економіки країни. Зокрема, в розвинених країнах облікова ставка складає менше 1%, а відсоткова ставка Європейського центрального банку нині дорівнює 0%.

Україна не може дозволити собі такі значення облікової ставки. Але при цьому, вона ще і демонструє слабкість інституційної спроможності своїх органів влади, що значно погіршує ситуацію. Тому необхідно взяти до уваги наступні рекомендації:

Україна демонструє слабкість інституційної спроможності своїх ключових державних органів, що може призвести до негативного сценарію розвитку подій

- під час повільного і слабкого розвитку економіки не робити змін монетарної політики, попередньо не забезпечивши комплексність заходів як зі сторони НБУ, так і зі сторони інших органів державної влади;
- варто налагодити координацію органів державної влади, зокрема стосунки між Мінфіном та НБУ, які нині мають різне бачення проблем розвитку економіки та необхідної кількості гривні на ринку;
- потрібно сприяти більш швидшому вирішенню питань щодо обрання голови НБУ;
- уряду слід приймати рішення, направлені на покращення умов діяльності бізнесу, мінімізуючи при цьому популістські рішення;
- варто стабілізувати інші економічні та політичні процеси в країні.

Недотримання зваженої монетарної і державної політики призведе до погіршення інфляційних процесів, зниження темпів економічного зростання, посилення девальваційного тиску на національну валюту та відтік інвестицій через високу ціну кредитних ресурсів.

Саме зараз стійке економічне зростання є одним з основних пріоритетів розвитку економіки України. Тільки правильні рішення НБУ забезпечать збалансований розвиток держави і сприятимуть протидії внутрішній і зовнішній турбулентності, впливаючи на поліпшення бізнес клімату та інвестиційної привабливості країни.

Україна демонструє слабкість інституційної спроможності своїх ключових державних органів, що може призвести до негативного сценарію розвитку подій

ПОЛІТИЧНА КОНКУРЕНЦІЯ

ПРОТЕСТИ ПІД ВЕРХОВНОЮ РАДОЮ: ЕВОЛЮЦІЯ ТА ПРОГНОЗ

Вже майже місяць під стінами українського парламенту триває акція протесту, яка починалась як «рух за велику політичну реформу», але з часом еволюціонувала в протест на чолі з Міхеїлом Саакашвілі та деякими народними депутатами. Наразі попри очевидну слабкість протесту він залишається чинником тиску, засобом торгу між політиками та базою для можливого майбутнього більш широкого протестного руху. Незважаючи на певну «кишеньковість» цих протестів, станом на сьогодні вони вже відіграли важливу роль – стали додатковим стимулом для прийняття медичної реформи, запуску процесу зняття депутатської недоторканності, прийняття виборчого кодексу. Також протести є своєрідним свід-

ченням відродження активності громадян та готовності відстоювати свої вимоги у тому числі у формі активних протестів.

Еволюція протесту

З самого початку акцію “Всеукраїнський збір” за “велику політичну реформу” готувала низка громадських організацій та опозиційних політичних сил (“Самопоміч”, “Свобода”, “Хвиля” Віктора Чумака та інші). На фінальній стадії підготовки акції до її організації залучили Міхеїла Саакашвілі і його “Рух нових сил”, який виступав своєрідною гарантією масовості акцій протесту. На відміну від інших організаторів, Саакашвілі готувався до довгострокової акції і з самого початку прагнув більшого, ніж просто оголошених трьох головних вимог: створення антикорупційного суду, прийняття нового виборчого

законодавства і скасування депутатської недоторканності.

Саакашвілі готувався до довгострокової акції і з самого початку прагнув більшого, ніж просто виконання трьох вимог «політичної реформи»

Різкі заяви Саакашвілі та рішення про розгортання наметового містечка під стінами парламенту спричинили розкол у лавах організаторів, і частина з них відмовилась брати на себе відповідальність за подальший розвиток ситуації. Крім того, у якості демонстрації мінімального результату, було вирішено використати рішення Верховної Ради про направлення законопроектів (президентського та депутатського) про внесення конституційних змін щодо депутатської недоторканості до розгляду Конституційного суду, а також прийняття нового Виборчого кодексу в першому читанні. Після цього біля парламенту з більш ніж 10 організацій та партій залишились лише «Рух нових сил» з Міхеїлом Саакашвілі та «Рух визволення» з Єгором Соболєвим та Семеном Семенченком.

Після виходу інших опозиціонерів вимоги протестуючих доповнились необхідністю прийняття закону про імпічмент президента (№ 7248), який 31 жовтня зареєстрував у парламенті соратник Саакашвілі Юрій Дерев'янку. У разі неприйняття даного закону до 3 грудня Саакашвілі обіцяє зібрати людей та оголосити «народний імпічмент».

Саакашвілі вимагає прийняти закону про імпічмент президента

Мітингувальники взяли на озброєння вимоги Міжнародного валютного фонду щодо впровадження низки реформ, однак усвідомивши відсутність резонансу в суспільстві на них, вирішили змінити «список побажань». Таким чином, в порядку денному протестуючих з'явилося питання прийняття закону про імпічмент президента, а антивладна риторика акцій протесту стала більш жорсткою.

Таким чином, наразі під парламентом серед протестуючих фактично знаходиться два табори: 1) «Рух нових сил» Саакашвілі і його

соратники; 2) Народні депутати Семенченко, Соболєв та ветерани АТО. Ці групи мають різне бачення та методи боротьби з владою, адже одна група прагне перезавантаження чинної системи влади шляхом перевиборів, а друга – виступає лише за імплементацію трьох вимог «великої політичної реформи». Крім того, рівень конфронтації між цими двома групами є досить високий.

Наразі під парламентом серед протестуючих фактично знаходиться два табори

Політичний вплив

Незважаючи на нечисельність акцій та їх певну «кишенковість», протестуючі вже мають маленькі політичні перемоги. Зокрема, але не лише, під тиском мітингувальників була прийнята медична реформа, Рада запустила процес зняття депутатської недоторканності та прийняла у першому читанні виборчий кодекс, що передбачає введення пропор-

ційної виборчої системи з відкритими регіональними списками.

Протестуючі вже мають невеликі політичні «перемоги»

Рішення правоохоронних органів не перешкоджати облаштуванню протестного наметового містечка біля українського парламенту спровокувало погіршення і без того непростих відносин між Петром Порошенком та Міністром внутрішніх справ Арсеном Аваковим. Як і випадку з перетином державного кордону України Міхеїлом Саакашвілі, Арсен Аваков вирішив не вдаватись до «силового сценарію» і заважати протестувальникам, що в свою чергу, викликало незадоволення у президента.

Масові акції протесту погіршили відносини між міністром Аваковим та президентом Порошенком

Продовженням непорозумінь між Порошенком і Аваковим стало затримання НАБУ сина міністра внутрішніх справ Олександра Авакова у справі закупівлі наплічників для МВС. Однією із версій активізації цієї справи є прагнення Порошенка здобути важіль впливу на міністра Авакова. У даному випадку Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП), як підрозділ ГПУ, виступила інструментом тиску. До речі, саме після цього скандалу фракція НФ і Арсен Аваков особисто стали активно виступати за найшвидше створення антикорупційного суду, хоча раніше

займали протилежну позицію. Представники НФ воліють використати це питання як свій власний важіль впливу на президента, котрому не вигідне створення окремого, незалежного антикорупційного суду.

Отже, навмисно або ненавмисно Саакашвілі поглибив прірву між БПП та НФ, зокрема між лідерами даних політичних сил. Наразі представники НФ змінили свою риторику, все більше говорять про свою самостійність, участь у президентській та парламентських виборах окремою колоною, натякають на нечесність Порошенка як партнера тощо.

Прогноз

Не дивлячись на незначну масовість протестів, вони й надалі залишатимуться чинником впливу на внутрішньополітичний порядок денний країни. Наразі Саакашвілі спирається на підтримку західних політичних сил і має імунітет від переслідування, може досить комфортно проводити антипорешенківську риторику.

Протести й надалі залишатимуться чинником впливу на внутрішньополітичний порядок денний країни

Саакашвілі та інше крило протестуючих будуть і надалі використовувати наметове містечко як фундамент для антивладної риторики. Наразі протестний рух перебуває майже у латентному стані, але за умови розгляду будь-якого контраверсійного питання (імплементация політичної частини Мінських угод, запровадження земельної реформи тощо), наметове містечко під парламентом може стати основою для розгортання більш масштабного протестного руху й майданчиком об'єднання антивладних політичних сил.

Отже, попри намагання влади маргіналізувати та дискредитувати протест, мітинг під стінами українського парламенту продовжуватиме виступати засобом політичного тиску, торгу між основними акторами, а у випадку потреби основою для майбутніх більш масових протестних рухів.

Метою публікації є надання об'єктивної інформації про поточні політичні події в Україні та поглибленого аналізу головних тенденцій внутрішньополітичного життя в державі. Подібний аналіз допоможе розставити пріоритети у справі проведення реформ у різних сферах державної політики та оцінити якість державних рішень з точки зору їхнього впливу та послідовності. Окрема увага приділяється оцінці політичної конкуренції в Україні та здатності ключових політичних гравців реагувати на виклики часу.

© 2017 Міжнародний центр перспективних досліджень (МЦПД)
У разі цитування обов'язкове посилання на МЦПД

Відповідальний за проект: Ігор Петренко

Відповідальні за розділи:

«Державні рішення» - Ігор Петренко

«Економічна політика» - Єгор Киян

«Політична конкуренція» - Ігор Петренко

Колектив експертів МЦПД:

Євген Ярошенко, Єгор Киян, Ірина Івашко,

Вадим Перебийніс, Юлія Гоменюк, Ірина Степанова

МЦПД

Міжнародний центр перспективних досліджень

Телефон: +38 (044) 253-52-29

Електронна пошта: office@icps.com.ua

www.icps.com.ua